

PISZÁR ÁGNES

A lemondás története

Jelena Lengold: *Odustajanje*. Arhipelag, Beograd, 2018

Jelena Lengold verseskötettel debütált 1982-ben, elbeszéléseket 1994-től ír, a 2018-ban megjelent *Odustajanje (Visszavonás)* a második regénye, amelyet a rangos szerbiai irodalmi elismerés, a NIN-díj bírálóbizottsága a kétszáz jelölt műből a legjobb hat közé sorolt 2019-ben. Érdemes kiemelni, hogy a legszűkebb körbe három elsőkötetes író is bekerült: Lana Bastašić, Branka Krilović és Saša Savanović. A kritika kiemeli, hogy ez bizonyos elmozdulást jelent az irodalmi színtéren: a tematika és a poétika terén a női szerzők jelentős újításokkal gazdagítják a kortárs szerb irodalmat.

Jelena Lengold új regényének kulcsszava a mű címe. Az *odustaviti* szó magyar igei megfelelője: eláll valamitől, elhagy valakit, felad valamit. Főnévi értelemben az *odustajanje* csakis az egész regény tekintetében fordítható magyarra. Legnagyobb segítségünkre Nádas Péter *Egy családregény vége* című alkotása lehet. Jelena Lengold is családregényt ír, melynek végén az elbeszélő egyszerűen kisétál a történetből, feladja addigi életét. Otthagyja múltját, amelyet sehogy sem sikerült lekerekítenie. Irtózása a banalitásoktól az egész regény tartalmát és egyben formáját is áthatja. Fivére apagyilkossága a gyermekkori elhallgatástól a felnőttkori kimondatlanságig vezet: az elbeszélő képtelen szavakkal leírni, így el is áll tőle.

A családregény három fejezetre tagolódik, az elbeszélő életének három szakaszát írja le: a gyermekkorát, a lánykorát és az érett asszonykorát. Az egyszerűnek tűnő szüzsét nemcsak a fejezetek elé írt címek, hanem az egyes részek felépítése is bonyolítja. Lengold ugyanis egy-két oldalas

bekezdésekből építi fel a fejezeteket. Ezek a perspektíva váltogatását teszik lehetővé, az első személyű narráció általuk egyféle tárgyiaságot kap és túllép a lélektani ábrázolás buktatóin. Így válik az olvasók és a kritika által is kiváló elbeszélőnek tartott Jelena Lengold kiváló regényíróvá.

A rövid történet a következő: a múltba vesző idillikus gyermekkort az anya betegsége és korai halála szakítja meg. A részegessé váló apát a vele elejétől fogva konfliktusban álló narrátor bátyja meggyilkolja. Az esetre sosem derül fény, az elbeszélő örök hallgatásra van ítélve. Az erőteljesebb második részben felnőtt nőként látjuk viszont az elbeszélőt. Az emlékképek szerepét itt egyfajta márquezi fantázia veszi át, hogy a regény végén a családját elhagyó elbeszélőnek ne kelljen kimondhatatlan tettét megmagyaráznia. A harmadik fejezetben a férjét már szeretni nem tudó asszony története bontakozik ki, amit a lányuktól való elidegenedése is nehezít.

A regény legjobb részei azok, ahol az emlékezés működésébe pillanthatunk be. Szagok, ízek, színek – mindazok az elemek tehát, amelyek a gyermekorból fennmaradtak. Erős indítás, amely Danilo Kiš vagy Nadas Péter poétikáját idézi meg. A felnőttkorban a látvány, az érzet és a szenzualitás váltják föl a gyermekorra való emlékezés mechanizmusát. Nem véletlen, hogy az elbeszélő ifjú férje is mindent meg akar tudni felesége előtörténetéből: idők és terek érdeklik az ölelések alatt is. Házasságuk története még az egyszer lepereg lányuk, Irena gyermekkori rajzait lapozva, hogy aztán az elbeszélő anyasága csődjét is megélje Irena esküvőjén.

Jelena Lengold családregegye végén megszabadul a női történetek ballasztjaitól. Nem lép ki a szerepéből, hanem nagyon is megfontolt a tematika tekintetében. A magánszférából való kivonulását írja meg, miközben belülről rombolja szét a rákényszerített sablonokat. Az *Odustajanje* tehát nemcsak a tematika, hanem a poétika terén is hoz újításokat. A már terhessé váló forma az elbeszélő vívódásainak nyomán új tartalmakkal telítődik, ami az író stílusának köszönhető. Tárgyas történetmondása mentesíti a lélektani buktatóktól, miközben meggyőző személyiséget teremt. Elbeszélője hiteles, szép, letisztult mondatokban gördíti előre a történetet.

Jelena Lengold a kisformák művelője, az *Odustajenje* mindössze száznegyvenhat oldalból áll. A karcsú kötet írói alkatának kifejeződése, amelyet az irodalomelmélet redukciónak nevez. Mondhatnánk azt is, hogy az író a költészet, a kispróza felől érkezett a regénybe, melynek lélektani és formai előzményei is vannak. A vers, a novella nem tűr magyarázatokat, a motivációt a végsőkéig redukálja. A kisregény a lélek formája, egy kis lélegzetvételi szerző műfaja. Jelena Lengold költői tapasztalata és elbeszélői képzelete egy fontos ponton találkozik. Így a redukció nem a lemondás történetéről, hanem a regényírói bizonyosság megtalálásáról szól.

AZ INSTRUKTOR (2017, OLAJ, VÁSZON, 100×150 CM)

